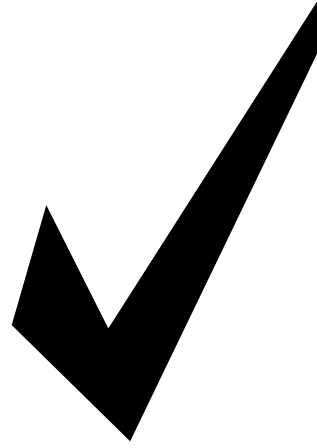


معدن
فصل ٦



مقدمه

آمارگیری از فعالیتهای مربوط به معدن کشور و انتشار مستمر نتایج آن، از سال ۱۳۳۳ توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت وقت آغاز شد. این آمارها، هر سال همزمان با انتشار «آمار فعالیتهای صنعتی» در ضمیمه نشریه مذکور به چاپ می‌رسید ولی از سال ۱۳۳۹، آمارهای مربوط در نشریه‌ای مستقل تحت عنوان «آمار فعالیتهای معدنی ایران» منتشر شد. اولین سرشماری از معدن کشور در آذرماه سال ۱۳۴۲ توسط وزارت اقتصاد اجرا شد و از سال ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۳، دفتر آمار وزارت اقتصاد با استفاده از آمارهای دفاتر معدن نقاط مختلف کشور، هر سال آماری از فعالیتهای معدن جمع‌آوری و منتشر می‌کرد. در سال ۱۳۵۳، دومین سرشماری از معدن کشور با همکاری مرکز آمار ایران و وزارت صنعت، معدن و تجارت اجرا شد.

از سال ۱۳۵۳ تا سال ۱۳۵۷، مرکز آمار ایران به‌طور سالانه بخشی از معدن کشور را به عنوان معدن منتخب مورد آمارگیری قرار داد. از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۶۳، به دلیل عدم اجرای طرح‌های آماری و نیز فراهم نبودن آمارهای ثبتي جامع، این بخش از فعالیتهای اقتصادی دچار خلأ آماری شد. در سال‌های ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵، مرکز آمار ایران به آمارگیری از معدن تحت پوشش بخش عمومی اقدام کرد و در سال ۱۳۶۶، سومین سرشماری از معدن کشور را به مرحله اجرا درآورد. از سال ۱۳۶۷ تا سال ۱۳۹۹ به استثنای سال‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۸۴ آمارگیری از معدن کشور به‌طور سالانه انجام شده است. آمار و اطلاعات مندرج در این فصل، علاوه بر نتایج آمارگیری‌ها و سرشماری‌های مذکور شامل آمار و اطلاعات شرکت‌های تعاونی

کانه‌ها از یکدیگر انجام می‌شود.

معدن در حال بهره‌برداری: معدنی که در آن مجموعه‌ای از عملیات، به‌منظور استخراج، کانه‌آرایی و به دست آوردن مواد معدنی قابل فروش انجام می‌شود.

مدیریت خصوصی: مدیریتی است که توسط افراد یا موسسات خصوصی اعمال می‌شود.

مدیریت عمومی: مدیریتی است که توسط وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانک‌ها، شهرداری‌ها و سایر موسسات بخش عمومی اعمال می‌شود.

شاغلان: تمامی افرادی هستند که در داخل یا خارج معدن به صورت تمام‌وقت یا پاره‌وقت برای معدن کار می‌کنند. شاغلان از نظر وظیفه‌ای که به عهده دارند به دو گروه شاغلان خط تولید (ماهر و ساده) و سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی) تفکیک می‌شوند.

شاغلان ماهر خط تولید: کارکنانی هستند که به اعتبار دانش فنی و تجربه‌ای که کسب کرده‌اند، توانایی انجام یک قسمت از کار فنی خط تولید را داشته باشند، مانند مهندسان، تکنسین‌های فنی، استادکاران، سرکارگران، کارگران ماهر، تعمیرکاران و رانندگان.

شاغلان ساده خط تولید: کارکنانی هستند که شغل مورد تصدی آنان در خط تولید نیاز به

معدنی ارائه شده توسط اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان نیز می‌باشد. در مورد آمارهای ارائه شده، توضیحات زیر ضروری است:

۱- در آمارگیری از معادن فعال کشور، اطلاعات مربوط به نفت و گاز، مواد رادیواکتیو و خاک رس جمع‌آوری نشده است، و به دلیل اهمیت خاص نفت و گاز، اطلاعات آماری مربوط به این فعالیت‌ها در فصل ۷ (نفت و گاز) به طور مجزا ارائه می‌شود.

۲- در طرح آمارگیری از معادن در حال بهره‌برداری کشور، معادن شن و ماسه به روش نمونه‌گیری و سایر معادن به صورت سرشماری، مورد آمارگیری قرار می‌گیرند.

۳- در این فصل برای طبقه‌بندی فعالیت‌های بخش معدن از طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (ISIC)، ویرایش چهارم، با اعمال تغییراتی در آن استفاده شده است.

تعاریف و مفاهیم به کار رفته در این فصل به شرح زیر است:

معدن: به محدوده‌ای اطلاق می‌شود که شامل ذخیره معدنی است.

کانه‌آرایی: تمامی عملیات فیزیکی، شیمیایی یا فیزیکی- شیمیایی است که به‌منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه یا برای تفکیک

ماده معدنی به دست آید، مثلاً در رشته فعالیت استخراج سنگ مس، مواد معدنی سنگ مس، کنسانتره مس و کنسانتره مولیبدن از تولیدات رشته فعالیت مذکور به حساب می‌آیند.

ارزش تولیدات معادن: مجموع ارزش تولیدات قابل عرضه (فروش) معادن، شامل مواد معدنی خام و فرآوری شده بر اساس قیمت فروش در محل معدن است.

ارزش افزوده: ارزش اضافی ایجاد شده در جریان تولید است.

ارزش پرداختی‌ها (داده‌ها): ارزش پرداختی معدن، عبارت از ارزش پرداختی بابت خدمات است.

ارزش دریافتی‌ها (ستانده‌ها): ارزش دریافتی معدن، عبارت از ارزش دریافتی بابت خدمات تولیدی و خدمات غیرتولیدی است.

سرمایه‌گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه‌ای): تغییرات ایجاد شده در ارزش اموال سرمایه‌ای (مجموع ارزش خرید یا تحصیل و هزینه تعمیرات اساسی اموال سرمایه‌ای منهای ارزش فروش یا انتقال اموال سرمایه‌ای) طی دوره زمانی معین را سرمایه‌گذاری گویند.

اموال سرمایه‌ای: تمامی ماشین‌آلات، وسایل،

تعلیم و کسب مهارت ندارد، مانند کارگران ساده، باربران و بارگیران.

سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی):

کارکنانی هستند که به امور دفتری، اداری، مالی و خدماتی معدن و یا دفتر مرکزی، اشتغال داشته و به طور مستقیم در امر استخراج و تولید دخالت ندارند.

در ارائه آمار شاغلان، توضیح این نکته ضروری است که در محاسبه از روش «متوسط تعداد شاغلان در سال» استفاده شده است.

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران: شامل مزد و حقوق و سایر پرداختی‌های نقدی و غیرنقدی به فرد و حقوق‌بگیران است.

تولیدات معدنی: مجموع مواد معدنی حاصل از یک رشته فعالیت استخراج است که به اشکال گوناگون قابل عرضه به بازار می‌باشد. شایان ذکر است که در بعضی از رشته فعالیت‌ها یا معادن، مواد معدنی به همان صورتی که از کانسار استخراج می‌شود، عرضه می‌گردد.

در صورتی که در بعضی دیگر از رشته فعالیت‌ها یا معادن، مواد استخراج شده پس از انجام عملیات فیزیکی یا شیمیایی لازم به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله، تفکیک کانه‌ها و یا افزایش عیار ماده خام، به بازار عرضه می‌شود. ضمناً در یک رشته فعالیت، ممکن است چند

فعالیت‌های مختلف، معادن شن و ماسه با ۸۵۱ میلیارد ریال و سنگ آهک با ۲۷۶ میلیارد ریال، بیش‌ترین ارزش تولید سالانه را داشته‌اند. ارزش افزوده حاصل از فعالیت معادن در حال بهره‌برداری استان در سال ۱۳۹۹ حدود ۱۱۳۴ میلیارد ریال بوده است که معادن شن و ماسه و سنگ آهک به ترتیب با ۷۵۸ و ۲۱۲ میلیارد ریال دارای بالاترین میزان ارزش افزوده بوده‌اند که در مجموع این معادن ۸۵/۵ درصد از کل ارزش افزوده این بخش را به خود اختصاص داده‌اند.

ابزار و تجهیزاتی هستند که برای انجام فعالیت‌های تولیدی یا ایجاد خدمت به کار گرفته می‌شوند و عمر مفید اقتصادی آن‌ها معمولاً از یک سال بیشتر است. ماشین‌آلات تولید و تجهیزات نیرو، ابزار و وسایل کار با دوام، لوازم و تجهیزات اداری، وسایل نقلیه و ساختمان، نمونه‌هایی از اموال سرمایه‌ای به شمار می‌آیند.

شرکت تعاونی: شرکتی که با حداقل ۷ نفر عضو حقیقی یا حقوقی غیردولتی به منظور رفع نیازمندی‌های مشترک و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی اعضا از طریق خودیاری و کمک متقابل آنان بر اساس قانون بخش تعاون برای انجام یک یا چند فعالیت اقتصادی تشکیل و ثبت می‌شود.

شرکت تعاونی معدنی: نوعی شرکت تعاونی است که در زمینه استخراج، بهره‌برداری و فروش مواد استخراج شده از معادن فعالیت دارد.

گزیده اطلاعات

بر اساس نتایج آمارگیری از معادن فعال در سال ۱۳۹۹، مشاهده می‌شود که در مجموع ۵۱۸ نفر در این معادن به کار اشتغال داشته‌اند که تعداد شاغلان نسبت به سال ۱۳۹۸، ۹/۳ درصد کاهش داشته است.

در همین سال ارزش تولیدات مواد معدنی حدود ۱۳۵۲ میلیارد ریال بوده که در بین

۱-۶- تعداد معادن، شاغلان، جبران خدمات مزد و حقوق بگیران معادن در حال بهره‌برداری بر

حسب فعالیت

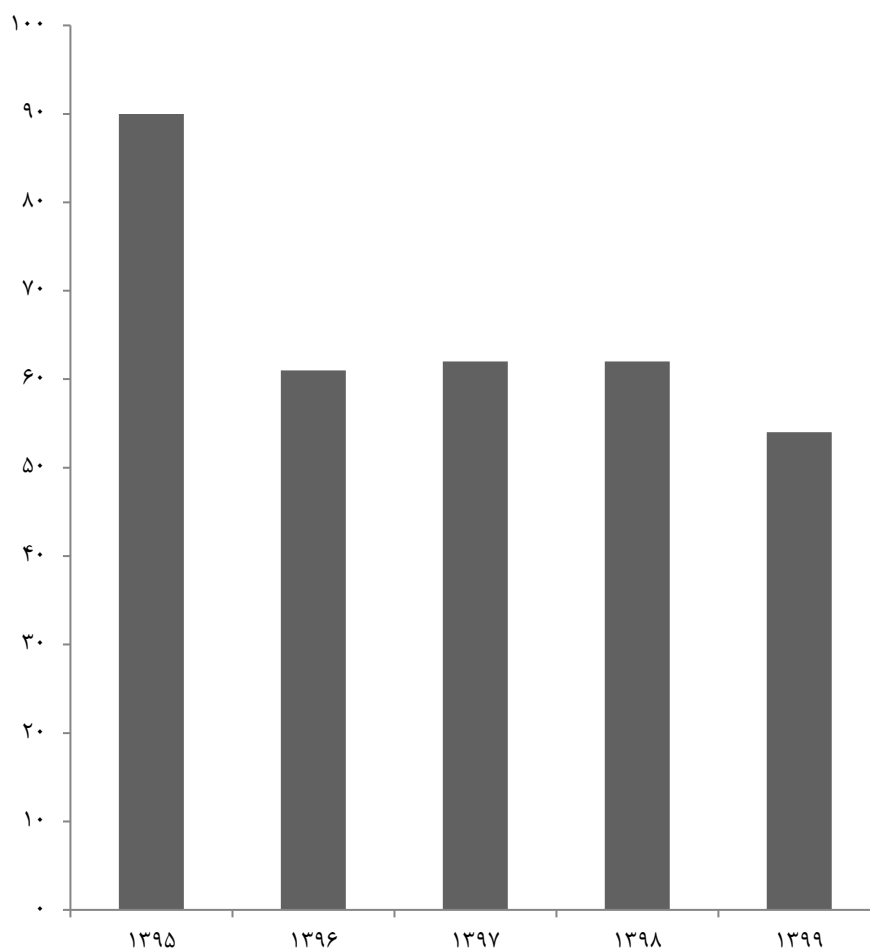
جبران خدمات مزد و حقوق بگیران (میلیون ریال)	تعداد شاغلان	تعداد معادن			سال و فعالیت
		نحوه مدیریت		جمع	
		عمومی	خصوصی		
۸۱۰۹	۷۵۹	۵	۳۰	۳۵	۱۳۸۰
۱۹۸۳۱	۶۹۸	۹	۳۱	۴۰	۱۳۸۵
۷۶۹۲۴	۱۲۱۶	۵	۴۲	۴۷	۱۳۹۰
۱۳۳۸۷۱	۱۲۳۱	۱۵	۷۵	۹۰	۱۳۹۵
۹۶۰۵۶	۸۲۳	۵	۵۶	۶۱	۱۳۹۶
۱۲۸۲۲۳	۵۷۴	۵	۵۷	۶۲	۱۳۹۷
۱۷۰۱۴۹	۵۷۱	۶۲	۱۳۹۸
۱۹۸۲۹۰	۵۱۸	۲	۵۲	۵۴	۱۳۹۹
۱۱۶۰۸۶	۳۰۲	۱	۲۱	۲۲	استخراج شن و ماسه
۲۰۵۵۰	۵۵	۱	۸	۹	استخراج سنگ لاشه
۴۷۷۵۴	۱۱۹	۰	۱۵	۱۵	استخراج سنگ آهک
۱۳۹۰۰	۴۲	۰	۸	۸	سایر فعالیت‌ها ^(۱)

۱- شامل خاک نسوز، صدف دریایی و سنگ‌های تزئینی می‌باشد.

ماخذ- مرکز آمار ایران. (ر.م).

- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۶-۱- تعداد معادن در حال بهره‌برداری استان



مبنا: جدول ۶-۱

۲-۶- تعداد معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت و نوع استخراج

سال و فعالیت	جمع	استخراج روباز	استخراج زیرزمینی	استخراج روباز و زیرزمینی
۱۳۸۰.....	۳۵	۳۴	۱	۰
۱۳۸۵.....	۴۰	۴۰	۰	۰
۱۳۹۰.....	۴۷	۴۶	۱	۰
۱۳۹۵.....	۹۰	۹۰	۰	۰
۱۳۹۶.....	۶۱	۶۱	۰	۰
۱۳۹۷.....	۶۲	۶۲	۰	۰
۱۳۹۸.....	۶۲	۶۱	۱	۰
۱۳۹۹.....	۵۴	۵۴	۰	۰
استخراج شن و ماسه.....	۲۲	۲۲	۰	۰
استخراج سنگ لاشه.....	۹	۹	۰	۰
استخراج سنگ آهک.....	۱۵	۱۵	۰	۰
سایر فعالیت‌ها ^(۱)	۸	۸	۰	۰

۱- شامل خاک نسوز، صدف دریایی و سنگ‌های تزئینی می‌باشد.

مأخذ - مرکز آمار ایران. (ر.م).

- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۳-۶- تعداد شاغلان معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت

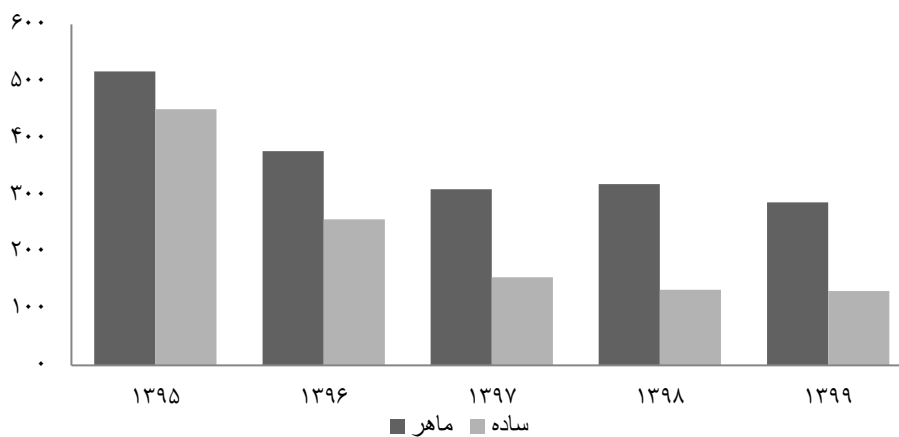
سایر کارکنان (اداری، مالی و خدماتی)	کارکنان خط تولید		جمع	سال و فعالیت
	ساده	ماهر		
۱۲۴	۳۶۶	۲۶۹	۷۵۹	۱۳۸۰
۱۷۶	۲۹۲	۲۳۰	۶۹۸	۱۳۸۵
۲۱۳	۳۸۸	۶۱۵	۱۲۱۶	۱۳۹۰
۲۶۳	۴۵۱	۵۱۷	۱۲۳۱	۱۳۹۵
۱۸۹	۲۵۷	۳۷۷	۸۲۳	۱۳۹۶
۱۰۹	۱۵۵	۳۱۰	۵۷۴	۱۳۹۷
۱۱۹	۱۳۳	۳۱۹	۵۷۱	۱۳۹۸
۱۰۰	۱۳۱	۲۸۷	۵۱۸	۱۳۹۹
۵۸	۸۴	۱۶۰	۳۰۲	استخراج شن و ماسه
۱۶	۱۴	۲۵	۵۵	استخراج سنگ لاشه
۱۷	۲۷	۷۵	۱۱۹	استخراج سنگ آهک
۹	۶	۲۷	۴۲	سایر فعالیت‌ها ^(۱)

۱- شامل خاک نسوز، صدف دریایی و سنگ‌های تزئینی می‌باشد.

مأخذ - مرکز آمار ایران. (ر.م).

- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۲-۶- کارکنان خط تولید معادن در حال بهره‌برداری



منبع: جدول ۳-۶

۴-۶- مقدار و ارزش تولیدات مواد معدنی معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت (هزار تن - میلیون ریال)

مقدار					فعالیت
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۶۵۴۹	۶۵۷۵	۶۰۷۵	۶۶۱۳	۶۹۴۴	کل معادن.....
۲۹۳۳	۱۳۶۸	۹۰۴	۱۲۱۸	۲۹۱۴	استخراج شن و ماسه
۴۱۵	۴۹۸	۶۲۴	۵۲۶	۸۸۸	استخراج سنگ لاشه
۳۰۶۱	۴۶۵۱	۴۴۹۴	۴۸۵۴	۳۱۲۴	استخراج سنگ آهک
۱۴۰	۵۸	۵۳	۱۴	۱۸	سایر فعالیت‌ها ^(۱)

ارزش					فعالیت
۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۱۳۵۲۳۷۸	۹۶۵۵۶۴	۶۶۶۰۸۹	۶۳۲۶۸۵	۶۲۸۸۰۶	کل معادن.....
۸۵۱۱۸۵	۲۰۱۲۱۵	۸۸۴۷۸	۱۷۸۱۱۸	۳۵۰۳۴۹	استخراج شن و ماسه
۸۶۵۰۰	۷۷۲۱۲	۷۸۲۵۴	۴۶۰۳۴	۶۲۱۹۷	استخراج سنگ لاشه
۲۷۶۰۱۴	۶۱۴۱۲۳	۴۷۸۱۵۹	۳۹۸۰۳۳	۱۹۹۰۰۶	استخراج سنگ آهک
۱۳۸۶۸۰	۷۳۰۱۴	۲۱۱۹۹	۱۰۴۹۹	۱۷۲۵۵	سایر فعالیت‌ها ^(۱)

۱- شامل خاک نسوز، صدف دریایی و سنگ‌های تزئینی می‌باشد. در سال‌های قبل از ۱۳۹۷، شامل خاک نسوز و صدف دریایی بوده و در سال ۱۳۹۵ علاوه بر دو مورد فوق، تالک را نیز شامل می‌شود.
 مأخذ - مرکز آمار ایران (ر.م).
 - مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

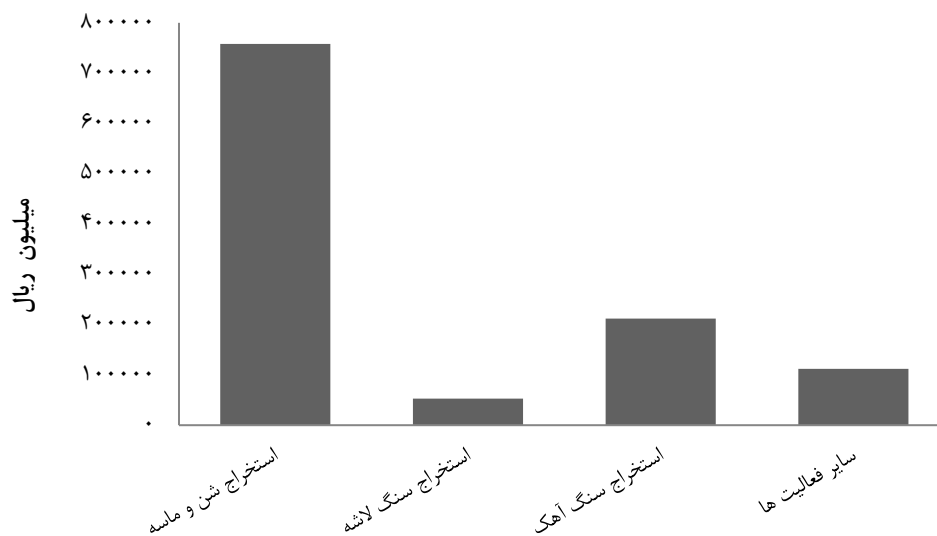
۵-۶- ارزش افزوده و ارزش پرداختی‌ها و دریافتی‌های معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت: ۱۳۹۹ (میلیون ریال)

فعالیت	ارزش افزوده	پرداختی‌ها (داده‌ها)	دریافتی‌ها (ستانده‌ها)
کل معادن.....	۱۱۳۳۸۵۲	۲۱۸۹۷۶	۱۳۵۲۸۲۸
استخراج شن و ماسه	۷۵۷۸۸۴	۹۳۳۰۰	۸۵۱۱۸۵
استخراج سنگ لاشه	۵۲۵۴۳	۳۳۹۵۷	۸۶۵۰۰
استخراج سنگ آهک	۲۱۱۷۰۶	۶۴۳۰۸	۲۷۶۰۱۴
سایر فعالیت‌ها ^(۱)	۱۱۱۷۲۰	۲۷۴۱۱	۱۳۹۱۳۰

۱- شامل خاک نسوز، صدف دریایی و سنگ‌های تزئینی می‌باشد.
مأخذ - مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۳-۶- ارزش افزوده ایجاد شده در معادن در حال بهره‌برداری

استان بر حسب فعالیت: ۱۳۹۹



مبنا: جدول ۵-۶

۶-۶ سرمایه‌گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه‌ای) معدن در حال بهره‌برداری بر حسب

(میلیون ریال)

فعالیت و نوع اموال سرمایه‌ای: ۱۳۹۹

فعالیت	کل سرمایه‌گذاری	ماشین‌آلات، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری	وسایل نقلیه	ساختمان و تاسیسات (بدون زمین)
کل معدن.....	۳۱۳۲	۷۶۸۹	-۷۵۰۰	۲۹۲۳
استخراج شن و ماسه.....	-۵۱۰۴	-۵۲۰۴	.	۸۰
استخراج سنگ لاشه.....	۵۶۰۰	۴۹۰۰	.	۷۰۰
استخراج سنگ آهک.....	-۳۶۴	۴۹۹۳	-۷۵۰۰	۲۱۴۳
سایر فعالیت‌ها ^(۱)	۳۰۰۰	۳۰۰۰	.	.

فعالیت	راه اختصاصی	توسعه و اکتشاف	نرم‌افزارهای رایانه‌ای	سایر
کل معدن.....	.	۲۰	.	.
استخراج شن و ماسه.....	.	۲۰	.	.
استخراج سنگ لاشه.....
استخراج سنگ آهک.....
سایر فعالیت‌ها ^(۱)

۱- شامل خاک نسوز، صدف دریایی و سنگ‌های تزئینی می‌باشد.

مأخذ- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۶-۷- مشخصات عمومی شرکت‌های تعاونی معدنی در پایان سال

سرمایه (میلیون ریال)	شاغلان	عضو	تعداد	سال و شهرستان ^(۱)
۵۶۹	۸۹	۹۰	۱۲	۱۳۸۵
۴۸۴	۱۰۰	۹۱	۱۲	۱۳۹۰
۷۶۱	۱۱۵	۸۹	۱۲	۱۳۹۵
۱۶۳۸	۱۰۳	۸۵	۱۱	۱۳۹۶
۱۶۲۴	۸۸	۶۸	۹	۱۳۹۷
۲۹۱۶	۱۱۹	۹۳	۱۲	۱۳۹۸
۲۹۱۶	۱۱۹	۹۳	۱۲	۱۳۹۹
۲۹۰۲	۱۱۲	۸۵	۱۱	۱۴۰۰
۸	۱۵	۲۶	۳	رشت
۶۱	۲۵	۲۴	۳	رودبار
۱۲۶۰	۱۲	۷	۱	رودسر
۱۱۹۶	۴۳	۱۴	۲	سیاهکل
۹۷	۱۴	۷	۱	شفت
۲۸۰	۳	۷	۱	فومن

۱- شهرستان‌هایی که نام آن‌ها درج نشده است، فاقد فعالیت‌های موردنظر در جدول می‌باشند.

مأخذ- اداره کل تعاون استان گیلان.

- اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان گیلان.